

*М.М. Медведь,
м. Ужгород*

У ВІДПОВІДЬ НА АКТУАЛЬНІ ПОТРЕБИ КОРИСТУВАЧІВ: СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТА БАЗ ДАНИХ (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ЗАКАРПАТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Для сучасного розвитку бібліотеки характерне формування фонду електронних ресурсів, найголовніша мета якого є оперативність доступу. В статті висвітлені методи впровадження електронних інформаційних ресурсів та баз даних з досвіду роботи Закарпатського державного університету

Ключові слова: електронні інформаційні ресурси, інформатизація бібліотеки, електронні підручники, повнотекстові документи.

90-ті роки минулого століття внесли зміни до бібліотечних технологій. Їх спричинив розвиток інформаційної сфери суспільства, викликаний попитом на неї. Стрімке формування та використання електронних інформаційних ресурсів стає головним чинником розвитку суспільства. Початок ХХІ століття кардинально змінив підходи до розвитку всіх галузей господарства. Україна розбудову інформаційної інфраструктури розглядає як національний пріоритет. Суспільство знову звертає фундаментальні погляди на науку та її розвиток. Термін “інформаційна революція” стає відголоском терміна “культурна революція”. Бібліотеки, витримавши всі економічні негаразди, що постали внаслідок розвалу могутнього Союзу, зберегли інтелектуальне надбання народу – головний ресурс країни.

Бажання українського користувача приєднатися до єдиного інформаційного простору засвідчує низка законодавчих актів. Сьогодні в країні вже сформоване достатнє інформаційно правове поле. Основним державним документом став Закон України “Про Національну програму інформатизації” (1998р.) та Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”, в якому основним завданням визначене “створення кожній людині на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можливостей

отримувати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, певною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни, цілей і принципів Організації Об'єднаних Націй”.

Інформатизація розглядається як один з пріоритетних напрямів розвитку сучасної системи освіти. Впровадження інформаційних технологій в освітню сферу стає могутнім інструментом на шляху вирішення різних дидактичних і педагогічних завдань (2, с.73).

Зміни в суспільстві зумовлені не лише вимогами до надання джерел та швидкістю їх отримання. Інформація, зосереджена в бібліотеці, виходить в інформаційний простір. Із книгозбірні бібліотека докорінно перетворюється в інформаційний центр. Комп'ютери, CD-ROMи, Інтернет та кодифікаційні центри, спеціально розроблені бібліотечні програми, електронні книги, повнотекстові бази даних, корпоративні мережі – все це стрімко вривається до бібліотечних технологій. Змінюється завдання та функції бібліотек. Створення інформаційних технологій бібліотечної справи посилилось з прийняттям Закону України “Про національну програму інформатизації”. Ввійшовши в інформаційний простір, на перше місце бібліотека поставила завдання збереження прав людини на вільний доступ до інформації. В 1998 році в Україні розпочалося створення електронних бібліотек(4,с.50). У 2000 році до цього долучилися бібліотеки вищих навчальних закладів. 550 млн. примірників різних документів зібрані сьогодні у 44 тисячах бібліотек України різних видів і форм власності (1,с.4).

Посередником між інформацією, розміщеною у фондах бібліотек, та користувачем виступає колектив працівників бібліотеки. Співпраця між цими сторонами залежить від кваліфікації бібліотекаря, його володіння методами роботи з різними документами інформаційного простору, прискоренням процесу їх пошуку, доставки інформації у формах, зручних для користування.

Розширення сфери інформаційних повноважень, оволодіння новими технологіями створення та поширення інформації формує новий імідж бібліотеки. До цього процесу широко долучаються бібліотеки навчальних закладів України. Бібліотека Закарпатського державного університету – перша бібліотека Закарпаття, яка, не вагаючись, сміливо обрала шлях інформаційних технологій. Модернізація національної системи вищої освіти в світлі вимог Болонської декларації поставила стратегічно нові завдання перед колективом викладачів та науковців університету. Зміни в діяльності бібліотеки виш відбуваються відповідно до визначених напрямів роботи.

Бібліотека Закарпатського державного університету головним завданням визначила забезпечення підтримки якості освіти, її доступності, перетворення традиційної навчальної бібліотеки в бібліотеку, де надається широкий спектр інформаційних послуг. Опанування новітніх інформаційних технологій на основі запровадження автоматизованої бібліотечної програми “УФД/Бібліотека”, чітко намічені етапи впровадження інформатизації бібліотеки дали змогу за короткий термін перетворити традиційну університетську бібліотеку в бібліотеку нової формації. Як результат – доступ до фонду бібліотеки став більш ширшим як у часі, так і в просторі.

Сьогодні вже ні в кого немає сумнівів у перспективності використання електронних ресурсів, а в недалекому 2004 році навіть деякі члени колективу бібліотеки скептично ставились до комп'ютеризації бібліотечних процесів. Час впровадження не завершився якимось визначеним періодом, але кардинально змінив уявлення як активних користувачів, так споглядаючих. Швидкість доступу до інформації – ось найважливіша перевага інформатизації.

Створення та формування електронних ресурсів розпочалося зі створення електронного каталогу бібліографічних описів. Завершуючи електронний опис, паралельно створювалися тематичні каталоги, каталоги персоналій, каталоги-класифікатори. У перспективі відбір документів за темами став найпопулярнішим засобом відбору документів. При пошуковій інформації велике значення надавалося ключовому слову, вкладеному в опис документа.

Наступним етапом інформатизації стало штрихове кодування бібліотечного фонду: видача та повернення документів через сканери. Наступним – створення бази даних читачів, створення електронних формулярів, виготовлення електронних читацьких квитків зі штриховими кодами.

Створення ЕБ фонду бібліотеки дало можливість створити робочі комп'ютерні місця. Пошукова система “Читач” допомагає пришвидшити пошук бібліографічних записів. Підвищена оперативність пошуку – це можливість тематичного відбору, що дозволяє отримати відомість про джерело, його знаходження та наявність. Електронна книговидача стала результатом попередніх етапів впровадження комп'ютеризації. Цей процес скоротив до мінімуму час на обслуговування користувачів, активізував роботу з боржниками. Автоматизація внесла низку нових, раніше не доступних бібліотекарю можливостей. Найголовніша з них – усунення великої кількості рутинних операцій та підвищення ефективності всієї роботи шляхом модернізації.

Для сучасного розвитку бібліотеки характерне формування фонду електронних ресурсів, найголовніша мета якого є опера-

тивність доступу. Ось на цьому і сконцентрувала увагу бібліотека ЗакДУ, розпочавши комплектування фонду електронної бібліотеки.

Фонд електронних ресурсів формується з 2005 року і складається з:

- електронних підручників, придбаних вишем;
- власних електронних підручників та монографій, виданих за межами університету;
- власних електронних ресурсів, виданих видавничим центром ЗакДУ (навчально-методичні посібники, тексти лекцій, практичні рекомендації та інше);
- використання вільного доступу до електронних документів Інтернет;
- електронна база публікацій науковців ЗакДУ;
- електронні книги.

З 2009 року бібліотека університету започаткувала електронні книги. Це унікальні навчальні комплекси для кожного факультету університету. У них вміщена інформація про викладача, його наукові здобутки, орієнтовані тестові завдання модульного контролю, електронні версії підручників, електронні адреси Інтернет-посилань, списки рекомендованої літератури тощо. Електронні навчально-методичні комплекси широко використовуються студентами, допомагають їм у засвоєнні знань. В електронній книзі ЗакДУ є повнотекстові публікації викладачів згідно з тематикою дисципліни, яка вивчається. Електронний комплекс зручний в користуванні, у нього вміщено інструкцію для користувачів-початківців. Наповнення електронного комплексу електронними версіями підручників – творчий процес, що постійно вдосконалюється.

Використання інформаційних ресурсів Інтернету користувачами набуває все більшого поширення. Це сприяє підвищенню ефективності інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів в умовах обмеженого комплектування фондів, допомагає бібліотекам задовольняти попит на джерела інформації.

Користувачам бібліотек вишів необхідна оперативна, зручна в користуванні наукова і навчальна інформація. Теперішній час характеризується масовим виробництвом програмної продукції освітнього характеру і великим попитом на неї.

Електронний посібник – це електронне навчальне видання, яке містить систематизований виклад навчального курсу, розроблено відповідно до державного освітнього стандарту, що має властивості звичайного підручника, довідника, задачника і лабораторного практикуму. Створення електронного підручника – це процес тісного співробітництва автора курсу з технічними працівниками, які

втілюють ідеї і задумки автора в електронну форму. Важливість електронного підручника безперечна. Електронний підручник має свої переваги:

- навчальний матеріал спрямовується не лише на вивчення, він спонукає до творчого пошуку, подальшого удосконалення знань;
- більш простий та швидкий процес спілкування студента з викладачем;
- наявність системи контролю за засвоєнням знань студента;
- самостійна пізнавальна діяльність студента(З,с.26).

Особливо велике значення електронного підручника для дистанційного навчання, адже він є основою вивчення дисципліни.

Трансформування функцій бібліотеки вишу в умовах реформування вищої освіти України відповідно до вимог Болонської системи можна продемонструвати такою схемою:

Формування електронної бібліотеки є пріоритетним напрямом інформатизації бібліотеки. Її здійснення проходить двома шляхами – оцифруванням документів на паперових носіях та придбанням електронних документів. Резервами електронної бібліотеки все більше цікавляться студенти дистанційного навчання. Переваги такого обслуговування беззаперечні, бо це забезпечує оперативне отримання нової інформації, введення її до навчального процесу, використання бази даних. Інформатизація бібліотеки створює передумови для формування на державному рівні інтегрованого освітнього простору України. Бібліотека Закарпатського державного університету істотно змінює характер своєї діяльності в напрямку інтеграції новітніх технологій в обслуговуванні своїх користувачів, ставлячи на перше місце користувача та його запит.

Список використаних джерел

1. Вилегжаніна Т. Бібліотеки: технології і люди / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2004. – №4. – С.4.
2. Крайнюк О.М. Електронні навчальні документи як об'єкт формування бібліотечного фонду / О.М. Крайнюк // Якість функціонування бібліотечної системи ВНЗ: матер. III міжвуз. наук.-практ. конф.; 18-19 жовтня 2007 року, Донецьк, Україна / Наукова бібліотека Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. – 222с.
3. Перехрест Г. Електронні інформаційні ресурси українського сегмента Інтернету / Г. Перехрест // Бібліотечна планета. – №3. – 2007. – С.26-29.
4. Чекмарев А.О. Національна система електронних бібліотек / А.О. Чекмарев, Л.Й. Костенко, Т.П. Павлуша. – К., 1988. – 50с.

Creation and implementation of electronic information resources and data bases (on the example of library of the Transcarpathian State University).

The modern development of library is characterized to forming the fund of electronic resources. Its main purpose is operativeness access.